

Filosofie transcendentální

Pro Kanta poukaz na nutnost transcendentální tematiky znamená zaměření na to, co je v každém směru (tj. nejenom pro rozum, ale dokonce i pro smysly) dříve než jakákoli zkušenost, co však do každé zkušenosti vstupuje jako její předpoklad a základ – a to je oblast tzv. apriori. Kantovo přesvědčení, že toto apriori je pevné a neměnné a že platí naprosto stejně pro každou rozumnou bytost v našem Vesmíru, představuje svým způsobem jeden z posledních pokusů, jak pro nějakou oblast zachránit dokonalou (tedy „absolutní“, protože na ničem nezávislou) neproměnnost, tj. – jinak řečeno – jakousi vyňatost onoho apriori z času (i prostoru). Tento pokus byl tak radikální, že musel dokonce zrušit i sám čas (a prostor) jako „reálnou skutečnost“, takže naše formulace o „vynětí apriori z času i prostoru“ je vlastně chybná nebo aspoň nepřesná: apriori není u Kanta z času a prostoru osvobozováno, z něho vyjímáno, nýbrž právě naopak čas i prostor je podle Kanta oním apriori umožňován a zakládán. Právě tento moment se stal v dalším vývoji evropského myšlení čímsi neudržitelným, dokonce neudržitelným ani pro kantovské (a novokantovské) následovníky a školy. Kantův „transcendentalismus“ je nutno reinterpretovat, a potřeba takové reinterpretace se pro významné myslitele může stávat (a také stává) velkou výzvou a inspirací. Tzv. „apriori“ je třeba historizovat – ale co to vlastně znamená a k čemu to může vést? Po mém soudu je třeba akceptovat skutečnost, že *každá* akce, právě protože představuje aktivní přechod z nepředmětnosti do předmětnosti (eventuelně z „ještě ne“ do „už“ a pak „už ne“) nemá zpředměnitelný počátek (ani základ atd.), ale zároveň není bez počátku (bez základu). Ona uvedená „historizace“ kantovského apriori vlastně není skutečnou historizací, ale spíše „archeologizací“, přičemž ovšem ARCHÉ musí být reinterpretována „méontologicky“. Apriori je tedy třeba chápat jako nepředmětné, tudíž ne-jsoucí či ne-dané, ale nicméně natolik skutečné, že může být hledána a nalézána cesta k jeho myšlenkovému „uchopování“. Nemá-li to být scestí a zabloudění, je třeba si k tomu vypracovat pojmovost, která dovede (a nám umožňuje) pracovat i s nepředmětnými konotacemi.

(Písek, 080203-2.)